

ОСОБЛИВОСТІ КРЕДИТНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОЇ СФЕРИ

*Л. А. Аврамчук, кандидат економічних наук
І. М. Зезуль, студентка*

Висвітлено сутність кредитування підприємств аграрного сектору, визначено особливості та найважливіші напрями кредитного обслуговування підприємств аграрної сфери.

Кредитне обслуговування, аграрний сектор, фінансові ресурси, пільгове кредитування, державна підтримка.

У сучасних умовах підприємства аграрної сфери для оновлення своєї матеріально-технічної бази, впровадження інноваційних технологій та будівництва нових об'єктів дедалі більше потребують фінансових ресурсів. Кредитні грошові кошти є необхідним джерелом фінансування підприємств аграрної сфери, але незадовільний фінансовий стан багатьох аграрних підприємств, недостатнє забезпечення кредиту, якого вимагають банки, відсутність позитивної кредитної історії утруднюють, а в окремих випадках – унеможливають отримання банківських кредитів [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми кредитного обслуговування підприємств аграрної сфери досліджують багато вчених-аграріїв. Вагомий внесок у дослідження та розв'язання зазначених проблем зробили П. Т. Саблук, М. Я. Дем'яненко, В. М. Алексійчук, С. А. Буковинський, О. Д. Василик, І. М. Брюховецький, А. І. Даниленко, В. К. Збарський, В. М. Заяць, В. В. Зіновчук, П. А. Лайко, І. О. Лютий, В. Я. Мессель-Веселяк, В. П. Рябоконт, С. С. Осадець, Г. М. Підлісецький, А. М. Поддєрьогін, В. Г. Андрійчук, І. Г. Кириленко та ін.

Вчені-економісти дослідили основну частину теоретичних, методологічних і прикладних аспектів проблеми забезпечення сільськогосподарських товаровиробників банківськими фінансовими ресурсами. Проте проблема розвитку банківського кредитування агроформувань досі залишається невирішеною та продовжує загострюватися.

Незважаючи на наявність ґрунтовних досліджень, дане питання є актуальним, потребує постійної уваги та вдосконалення.

Мета дослідження – визначення особливостей кредитного обслуговування підприємств аграрної сфери; дослідження проблем кредитування аграрного сектору та розробка пропозицій щодо їх розв'язання.

Виклад основного матеріалу. Основними проблемами кредитного забезпечення аграрного сектору економіки є недостатність кредитних ресурсів для забезпечення розвитку підприємств аграрної сфери; висока вартість банківських кредитів; складність процедур одержання кредитів; неможливість надання у заставу земельних ділянок сільськогоспо-

дарського призначення або прав оренди на них; відсутність гарантійного механізму при залученні кредитів [6].

Дослідження особливостей кредитного обслуговування підприємств АПК свідчить про те, що вони, в основному, працюють за рахунок власних ресурсів, частка яких у виробничій діяльності значна, проте недостатня для самофінансування. Обмеженість власних коштів змушує аграрні підприємства сподіватися на підтримку з боку держави.

Необхідність кредитних ресурсів, без яких сільськогосподарське підприємство як товаровиробник не може існувати, зумовлена специфікою його відтворювального процесу. Цей процес, у свою чергу, потребує врахування об'єктивних вимог галузі в процесі організації її кредитного обслуговування [4].

Кредитування банками сільського господарства є специфічним видом активних операцій у зв'язку з особливостями самого вітчизняного агробізнесу.

Кредитування банками сільського господарства має певні атрибути, визначені специфікою аграрного бізнесу. Кредитна політика банків, які займаються кредитуванням сільськогосподарських підприємств, повинна мати й певні відмінності, що враховують особливість сільськогосподарських позичальників, галузеву специфіку агропромислового комплексу країни та ринку продовольства.

До основних специфічних відмінностей кредитування сільськогосподарських позичальників слід віднести: підвищену ризиковість кредитного портфеля, пов'язану з вразливістю сільськогосподарського виробника і залежністю платоспроможності позичальника від погодних умов та державної політики регулювання аграрного ринку; циклічність надання й погашення кредитів, обумовлену сезонністю виробництва і реалізації продукції та періодичним коливанням потреб підприємств у додатковому оборотному капіталі [5].

Фактори, що впливають на ризиковість сільського господарства, залежать від специфіки діяльності позичальника і особливостей ведення бізнесу в окремих галузях сільського господарства. Для підприємств, що спеціалізуються на виробництві продукції рослинництва, кредитні ризики можуть відрізнятися від ризиків, притаманних підприємствам, спеціалізованих на тваринництві.

Сільськогосподарським підприємствам необхідно мати певні нагромадження та резерви фінансових ресурсів (зокрема певну суму грошових коштів на розрахунковому рахунку, причому обсяги таких резервів неможливо ні точно спрогнозувати, ні розрахувати) на випадок стрімкого збільшення надходження готової продукції, які будуть необхідні для її збирання, первинної переробки та зберігання.

При цьому варто зазначити, що обсяги резервів не можуть бути значними, оскільки сільськогосподарське виробництво найбільш чутливе до впливу інфляції, що теж зумовлено сезонністю його виробництва. Кредитування аграрних підприємств має здійснюватись у чітко передбачені строки та з дотриманням принципу адекватності кредитування,

оскільки несвоєчасність отримання та неадекватність суми кредиту може призвести до порушення технології проведення сільськогосподарських робіт і, як наслідок, до недоотримання врожаю.

Така ситуація унеможливить погашення кредиту позичальником у передбачені кредитним договором строки.

Зазначені особливості вимагають від банків адаптації внутрішніх процедур і кредитних продуктів до специфіки сільського господарства [7].

Розвиток кредитування підприємств аграрної сфери залежить від таких факторів: рівень фінансового стану підприємства; забезпечення кредиту; рівень менеджменту в банках; менталітет та професійний рівень керівників підприємства; стадія життєвого циклу підприємства; наявність довгострокових ресурсів у банках; рівень відсоткових ставок за довгостроковими кредитами а також рівня цін; рівня обмінного курсу національної грошової одиниці; гарантії приватної власності на майно; правової єдності земельної ділянки і нерухомого майна; правова безпека заставленого майна; податкові ставки та податкові пільги; державна підтримка; наявність системи реєстрації нерухомого майна та прав на нього; стан оцінної діяльності; ефективність роботи страхових компаній; рівень розвитку ринків рухомого і нерухомого майна; рівень розвитку інфраструктури кредитного ринку [1].

Однією з важливих особливостей кредитування сільськогосподарських виробників є сезонний характер сільськогосподарської діяльності та тривалість виробничого циклу. Це веде до великого розриву у часі між здійсненням витрат на виробництво продукції та отриманням доходу від її реалізації, створюючи нестачу обігових коштів, що, у свою чергу, зумовлює необхідність її покриття за рахунок короткострокових кредитів.

Наступною особливістю є підвищений ризик неповернення кредитів у результаті негативного впливу природних факторів, а саме: несприятливих погодних умов, хвороб, паразитів тощо, які можуть зменшити врожайність рослин і продуктивність тварин, що, у свою чергу, призведе до недоотримання запланованого фінансового результату. Варто зауважити, що галузь рослинництва має більш ризиковий характер, адже неможливо точно прогнозувати погодні умови. Крім того, існує ризик загибелі або пошкодження майна внаслідок стихійного лиха, що не тільки зменшує рентабельність виробництва, а й може знищити забезпечення кредиту [3].

Важливо наголосити, що одним із факторів, який впливає на кредитні відносини, є й екологічний ризик. Адже забруднення навколишнього середовища може знизити продуктивність та якість виробленої продукції рослинництва і тваринництва. Ці важливі питання потребують подальшого дослідження.

Специфіка сучасного аграрного сектору України полягає також у тому, що переважна більшість сільськогосподарської продукції виробляється не на аграрних підприємствах, а в підсобних господарствах громадян, які, поряд із фермерськими господарствами, вважаються найефективнішими формами аграрного підприємництва на етапі перехідного періоду. До

підсобних господарств громадян належать господарства, виробництво продукції в яких перевищує обсяги, необхідні для споживання в домашньому господарстві, а надлишок реалізується як товар різними каналами на ринку поза межами домашнього господарства [8].

У таблиці розглянемо динаміку кредитування підприємств аграрної сфери.

Динаміка банківського кредитування сільського господарства [9]

Показник	Роки				2013 р. у % до 2010 р.
	2010	2011	2012	2013	
Кредитування сільського господарства, млн/грн.	22600	26900	28300	34954	154,6

Дослідження процесу кредитування за останні роки свідчить про збільшення обсягів кредитування сільського господарства. Так, кредитування сільськогосподарських підприємств у 2010 р. становило 22 600 млн грн. У 2011 р. спостерігалася тенденція зростання загального обсягу кредитів, наданих сільському господарству. Їх сума становила 26 900 млн грн. Зріс загальний обсяг кредитування на 1,4 млрд грн у 2012 р., порівняно з 2011 р., і на 5,7 млрд грн, порівняно з 2010 р. За даними Національного банку України, у 2013 р. загальний обсяг наданих кредитів у сільське господарство становив 34 954 млн грн, що на 54,5 % більше, ніж у 2010 р.

Слід відзначити, що перелічені особливості сільськогосподарського виробництва зумовлюють розробку та впровадження організаційно-економічного механізму кредитування в аграрній сфері, який являє собою систему організаційних, економічних, правових, управлінських і регулюючих дій, способів і процесів, що формують і впливають на ефективність кредитних відносин.

Встановлено, що перешкодами подальшого динамічного зростання обсягів кредитування підприємств аграрної сфери є: низький фінансовий стан сільськогосподарських підприємств; недостатнє правове регулювання відносин, пов'язаних із забезпеченням кредитів; відсутність належної застави на сільськогосподарських підприємствах; високі відсоткові ставки, які зумовлені високою вартістю залучених довгострокових ресурсів; дефіцит довгострокових ресурсів у банках; недостатній менеджмент у банках тощо.

До основних напрямів формування повноцінної системи кредитування сільськогосподарських товаровиробників належать: зміна нормативно-правової бази у сфері кредитування АПК, зокрема удосконалення механізму надання часткової компенсації; законодавче врегулювання прав і обов'язків учасників кредитного процесу, забезпечення належної державної підтримки у сфері пільгового кредитування.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Встановлено, що банківське кредитування все ще не відіграє належної ролі у

фінансуванні аграрного виробництва, про що свідчать недостатні обсяги кредитних вкладень банків у сільське господарство.

Розвиток кредитних відносин сільськогосподарських підприємств із комерційними банками значною мірою залежить від підвищення їх кредитоспроможності та ліквідності забезпечення кредитів.

Головними напрямками щодо стабілізації механізму кредитування сільськогосподарських підприємств є комплекс заходів з боку держави та банківської системи, спрямованих на розвиток дієвого інтеграційного механізму взаємодії з аграрним сектором економіки; збільшення обсягів фінансової підтримки підприємств АПК через механізм здешевлення кредитів; розробка і застосування всіх можливих джерел для залучення капіталу при кредитуванні сільського господарства (раціональне використання бюджетних коштів, збільшення бюджетних асигнувань, залучення іноземних кредитів, створення за їх рахунок механізмів державного, банківського або змішаного кредитування).

Список літератури

1. Аранчій В. І. Кредит у системі фінансового забезпечення інвестиційного розвитку аграрних підприємств / В. І. Аранчій, О. П. Зоря, І. І. Петренко // Вісник Полтавської державної аграрної академії. – 2011. – № 4. – С. 120–124.
2. Банківська діяльність : навч. посіб. / [З. Б. Живко, О. П. Просович, М. І. Копитко та ін.] ; за ред. З. Б. Живко. – К. : Алерта, 2012. – 248 с.
3. Дадашев Б. А. Економіко-фінансовий механізм розвитку регіонального продовольчого ринку / Б. А. Дадашев, С. Г. Черемісіна, В. В. Обливанцов / К. : ННЦ ІАЕ. – 2012. – 324 с.
4. Дадашев Б. А. Кредитування агроформувань: проблеми та напрями стабілізації / Б. А. Дадашев, С. Г. Черемісіна // Вісник Полтавської державної аграрної академії. – 2012. – № 2. – С. 142–149.
5. Дем'яненко М. Я. Кредитування сільськогосподарських підприємств: теорія і практика / М. Я. Дем'яненко // Облік і фінанси АПК. – 2005. – № 7. – С. 9–19.
6. Скрипник А. Основні аспекти і параметри оцінки ймовірності дефолту України в умовах фінансової кризи / А. Скрипник, С. Марченко // Вісник Національного банку України. – 2009. – № 3. – С. 10–19.
7. Скрипник А. Інформаційна складова підвищення ефективності кредитування аграрного сектору / А. Скрипник, О. Ткаченко // Вісник Національного банку України. – 2011. – № 11. – С. 32–35.
8. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року / [за ред. Ю. О. Лупенка, В. Я. Месель-Веселяка]. – [2-ге вид., переробл. і допов.]. – К. : ІАЕ, 2012. – 218 с.
9. Матеріали офіційного сайту Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>

Раскрыта сущность кредитования предприятий аграрного сектора, определены особенности и важнейшие направления кредитного обслуживания предприятий аграрной сферы.

Кредитное обслуживание, аграрный сектор, финансовые ресурсы, льготное кредитование, государственная поддержка.

The article deals with the nature of the agricultural sector lending, loan servicing features by enterprises of agricultural sector. Definitely the most important areas of loan servicing companies agrarian sphere.

Credit services, agriculture, financial resources, preferential loans, government support.

УДК 332.1:636.033

РЕГІОНАЛЬНИЙ РОЗВИТОК М'ЯСНОГО СКОТАРСТВА

I. I. Андросович, Т. Ю. Андросович, кандидати економічних наук

Оцінено рівень розвитку галузі м'ясного скотарства по регіонах країни залежно від поголів'я великої рогатої худоби, показників її забою на м'ясо, цінової ситуації на яловичину. Запропоновано напрями подальшого забезпечення населення м'ясом ВРХ згідно з науково обґрунтованими нормами споживання.

М'ясне скотарство, поголів'я ВРХ, ціна, забійна маса, споживачі, розвиток регіону, норма споживання.

М'ясне скотарство є однією з важливих і складних галузей сільського господарства. Воно дає цінні продукти харчування, шкіряну сировину, органічне добриво. М'ясо та м'ясопродукти – невід'ємні елементи структури стратегічної продовольчої безпеки нашої країни. Показники споживання продукції тваринництва на душу населення є основними показниками, що характеризують добробут нації. Серед м'ясних продуктів, споживаних людиною, яловичині належить одне з основних місць. Однак ця галузь для сільськогосподарських товаровиробників є збитковою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження ринкових факторів у ланцюгу формування м'ясної продукції здійснювали такі вчені, як С. П. Азізов, М. В. Гладій, Н. Г. Копитець, П. Р. Пуцентейло, П. Т. Саблук, О. Сікачина, О. М. Шпичак та інші.

Мета дослідження – оцінити рівень розвитку галузі м'ясного скотарства по регіонах країни, визначити перспективні напрями забезпечення населення яловичиною відповідно до науково обґрунтованих норм споживання.

Виклад основного матеріалу. Запровадження державної підтримки на утримання молодняка великої рогатої худоби вперше за роки незалежності зумовило зростання поголів'я великої рогатої худоби. На 1 січня 2013 р. в країні налічувалося 4645,9 тис. голів великої рогатої худоби, що на 220,1 тис. голів, або на 5,0% більше, порівняно з початком 2012 р., у т. ч. у господарствах населення – 3139,4 тис. голів (на 224,2 тис.

© I. I. Андросович, Т. Ю. Андросович, 2014